

ANTIREALISMUS I.

POČÁTKY FRANCOUZSKÉ DIVADELNÍ REFORMY

Pavel Trtílek (3.prosince 2015)

ANTIREALISMUS

Modernistické umělecké styly, programově v opozici vůči realismu:

- symbolismus
- impresionismus
- expresionismus
- futurismus
- kubismus
- dadaismus
- surrealismus

Francouzská divadelní reforma částečně započala už naturalismem.

Doba:

1870 – 1871: Prusko-francouzská válka

1882: 1. elektrifikované divadlo v Evropě (Mahenovo divadlo v Brně – Société électrique Edison)

1883: 1. auto; *Tak pravil Zarathustra* (Nietzsche)

1885: Freud v Paříži (rozvoj nových věd: psychologie, sociologie, pozitivismus)

1889: dostavěna Eiffelovka

1890: Paříž – 2.500.000 obyv.

Divadlo ve Francii koncem 19. stol.:

- tradice – klasicistní odkaz (N. Boileau)
- Francie přestává být divadelním centrem
 - Ibsen, Hauptmann, Dostojevskij, Tolstoj...
- proměna pařížského diváka
 - svoboda, tisk, politika, naturalismus, kavárny
- bulvární divadla stále v oblibě
- 1870: zrušena cenzura
- 1874: cenzura znovu zavedena...
- 1905: ...a zrušena definitivně

SYMBOLISMUS

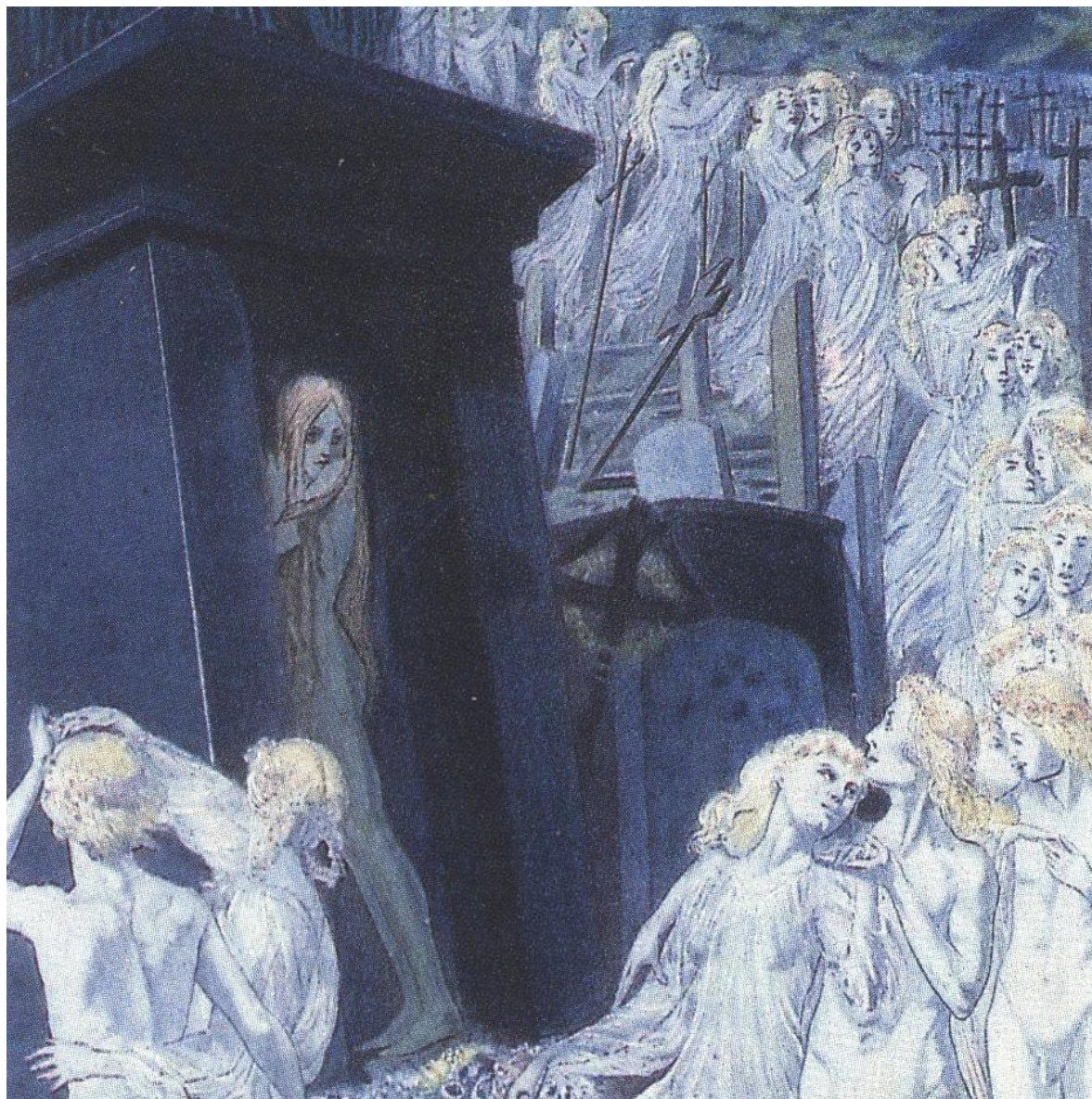
- vznik: 1886 ve Francii
- určitá návaznost na romantismus a dekadenci
- odmítá popisnost realistů a naturalistů
- snaha zobrazit nezobrazitelné pomocí **symbolů** (tajemství, nálady, emoce, city, sny...)
- ústřední literární druh: **poezie**
- pravda rozumu nahrazena pravdou duše
- nástrojem poznání se stává **intuice** (6. smysl)
- duchovno (mystické tajemství poodkryté uměním)
- fyziologického člověka naturalismu nahrazuje člověk coby **duchovní bytost**
- oproti analytickým naturalistům symbolisté **syntetizují** (kosmické zákony jsou všudypřítomné)

Carlos Schwabe:
Smrt

Carlos Schwabe:
Bárka smrti

Carlos Schwabe: *Výčitky*

Carlos Schwabe:
Baudelairovy
Květy zla

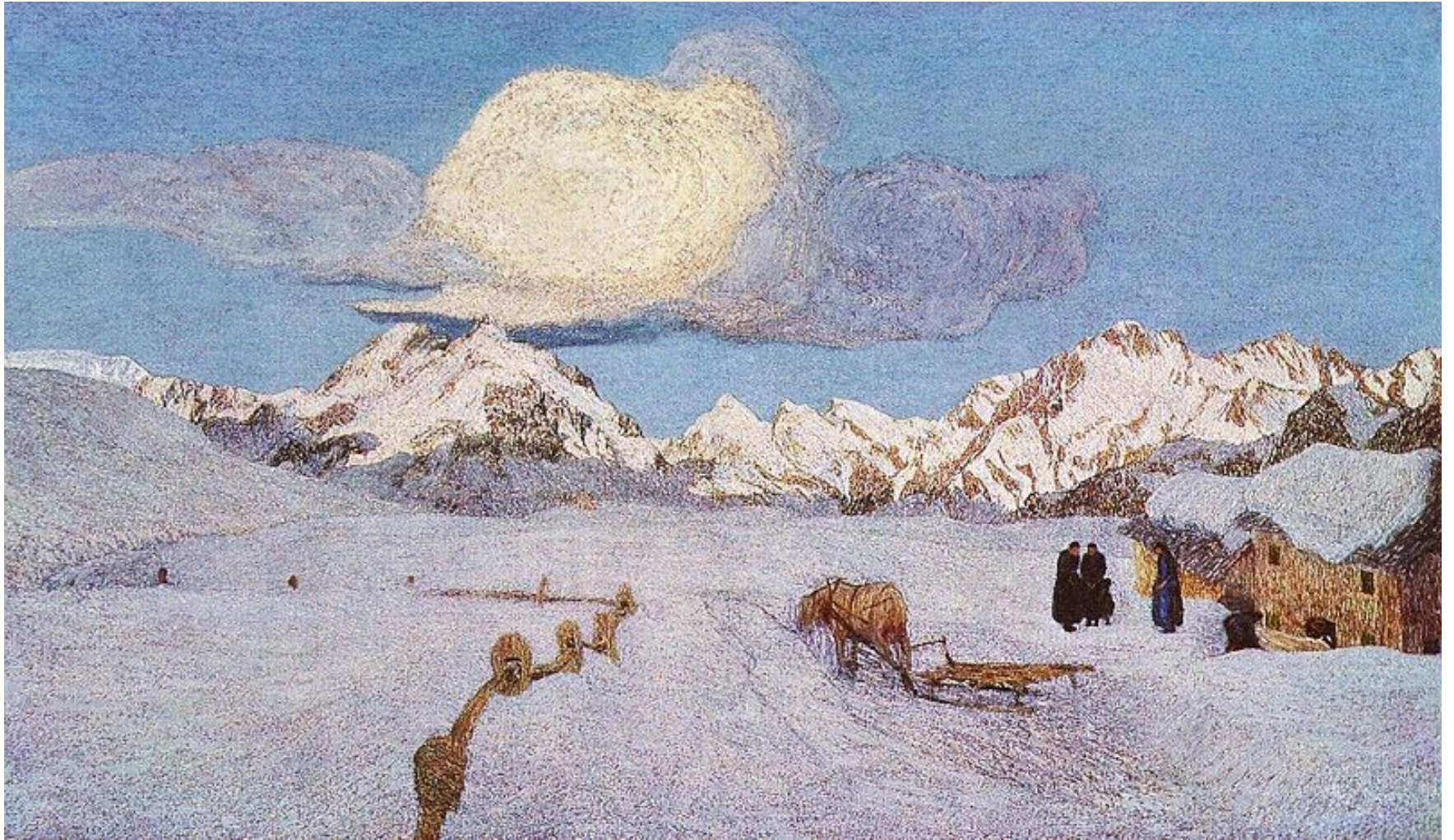

Carlos Schwabe:
ilustrace z cyklu
Květy zla

Hugo Simberg: Zraněný anděl

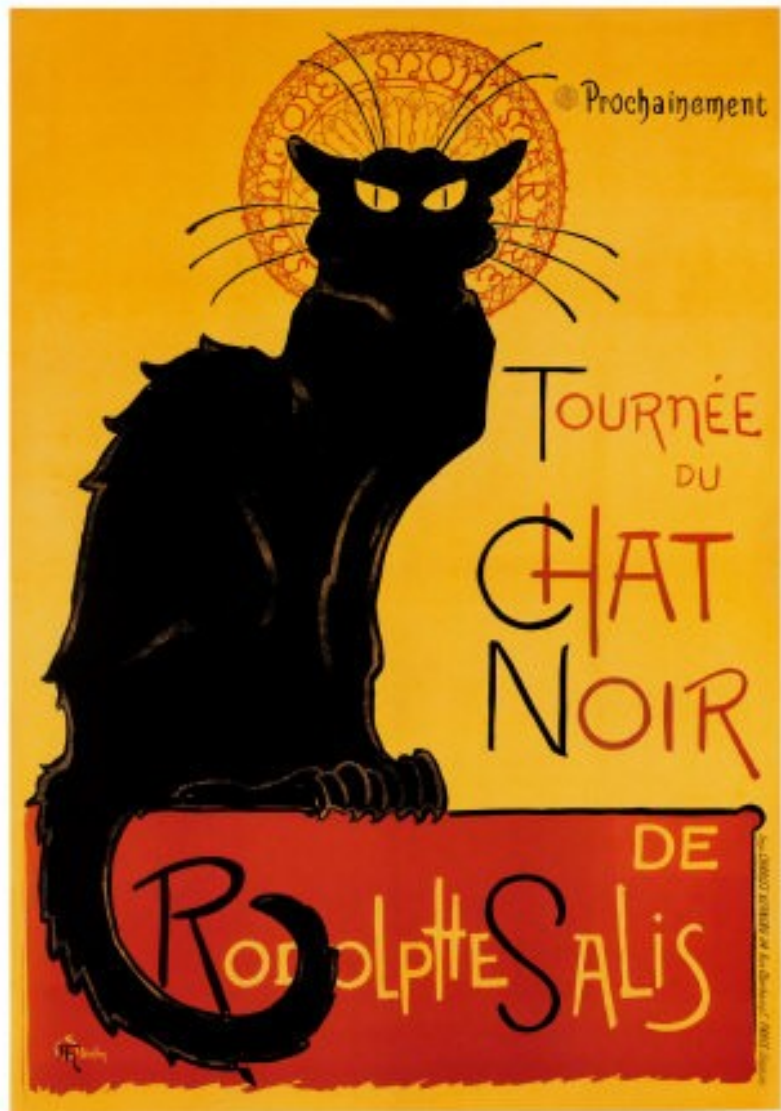
Giovanni Segantini: *Smrt*

Jan Toorop: *Ó, smrti, kde je tvůj triumf?*

1. fáze symbolistní obrody divadla:

- manifesty, poezie, debaty (formování symbolismu)
- duch dekadence
- po 1880 Paříž: **Latinská čtvrť** se stává uměleckým centrem
- vznik malých divadel a kabaretů zejména v Latinské čtvrti: Chat Noir, Le Mirliton, Moulin Rouge atd.
 - čtení, recitace, šansony, skeče, mystifikace, umělecké průvody ulicemi atd.

N° 5101 — 4e Année — N° 113 Prix : 10 centimes 9 Juin 1899

Le Mirliton

Hebdomadaire, paraît le Vendredi

Prix de l'abonnement

	France	Étranger
Un an	8 fr.	10 fr.
Six mois	4 fr.	5 fr.
Trois mois	2 fr.	3 fr.

Directeur
ARISTIDE BRUANT
84, Boulevard des Capucines

Administrateur
M. JAMES LÉVES
7, rue d'Enghien, Paris

Le Mirliton
ORGANE
DES ARTISTES LYRIQUES
ET DES CHANSONNIERS

UN MONOLOGUE
OU UNE CHANSON
PAR
ARISTIDE BRUANT
de son répertoire
des Artistes
les plus en vogue

Les Quat'Pattes
Morceau par ARISTIDE BRUANT

Les quat'pats c'est les chiens d'Paris,
Les verveux, les chiens de barrière,
C'est les chiens qui sont jamais pris,
Qui se jouent à la fourrière.

C'est d'voir pas être les chiens d'Paris,
Si des chiens d'importance,
C'est d'être pas des chiens d'importance,
Et d'être comme Maxime Bélier.

Voilà le suite au verso.

Imprimé par STANISLAS

JEAN MORÉAS

(1856 – 1910)

- *Symbolistické hnutí*
(manifest symbolismu, Le Figaro, 1886):
 - „Symbolismus je nepřítel pouček, deklamace, falešných citů, objektivní popisnosti.“
 - „Symbolistická poetika chce odít myšlenku do citového roucha.“
- *Kantilény* (sbírka básní)

STÉPHANE MALLARMÉ

(1842 – 1898)

- „Nezávislá revue“
(recenzent, v divadle
však „trpěl“, dával
přednost čtení dramát)
- *Faunovo pozdní
odpoledne* (balet:
Claude Debussy)
- *Úchylky* (sbírka básní)

Eduard Manet: Mallarmé

2. fáze symbolistní obrody divadla:

- 90.léta – k symbolistům se připojil **André Gide**, **Paul Valéry** či **Paul Claudel**
- dosud se symbolismus rozvíjel v poezii a malířství – nyní zájem i o divadlo:
 - degradace zažitých prvků konvenčního dramatu (koncert lepší než opera, četba dramatu lepší než činohra)
 - nedůvěra v existenci jeviště a herce (má příliš hmotné tělo, „vetřelec v imaginaci básníka“)
 - snahy **nahradit herce**: recitátor, tanečník, mim, loutka (zrušit mimetické napodobení života symbolistickými evokacemi)

- **loutka** – inspirace pozdějších reformátorů
 - např. Craig a jeho princip „nadloutky“
- snaha omezit dějovou linii dramatu
 - poetizace dramatického textu
- volný verš
 - má blízko k hudbě
- symbolistní jeviště = prostor pro slovo, gesto, atmosféru, tajemství...

PAUL FORT

(1872 – 1960)

- červen 1890:
Théâtre Mixte
(nevyhraněné zaměření)
- listopad 1890: soubor
přejmenován na **Théâtre
d'Art** (symbolistní
zaměření)
- 10 inscenací (např. *Píseň
písní*) a básnická pásma
- po 3 sezonách herci přešli
do **Théâtre de l'Œuvre**

AURÉLIEN LUGNÉ-POË

(1869 – 1940)

- herec a režisér
- říjen 1893 – **Théâtre de l'Œuvre** (do 1929)
- snaha potlačovat hereckou složku
- 1897 – symbolistní poetika opuštěna (asijské experimenty)
- objevení noví autoři (Maurice Maeterlinck, Romain Rolland)

MAURICE MAETERLINCK

(1862 – 1949)

„Vždy umírá něco z Hamleta, když začne jeho postavu předvádět živý herec.“

➤ *Slepci*

➤ *Sedm princezen*

➤ *Ariana a Modrovous*

➤ *Modrý pták*

- psal i loutkové hry (loutka jako symbol člověka, jenž ztratil identitu)

FUTURISMUS

- moderna (avantgardní estetika počátku 20. stol.) proměnila dosavadní umělecké normy
- modernistické pokusy o obrodu divadla
- futurismus se nejdříve začal projevovat v oblasti malířství
- básnictví přestalo být vnímáno jako nápodoba skutečnosti – hledány nové způsoby vyjádření
 - asociativní sdružování slovních významů, opakování slabik či hlásek...
- později na něj navázal konstruktivismus a částečně i funkcionalismus

1. futuristický manifest:

Manifest futurismu (F. Marinetti, in Le Figaro, 1909)

- zavržení minulosti, upnutí se k budoucnosti – nejen v umění, i v každodennosti
- tempo pokroku a rozvoje se mělo odrážet v umění („estetika rychlosti“)
- válka vnímána jako očista světa („energetická exploze“)
 - 1. světová válka – „cesta k pokrokové budoucnosti“
- rozklad syntaktických struktur
 - rozklad syntaxe, slovní anarchie...
- slova zbavená významu
 - snaha vyjádřit shon, ruch a rozvoj velkoměst (civilizace)

Oscar CALMÉTÉ
Directeur-Gérant

REDACTION — ADMINISTRATION
21, rue de Valenciennes, Paris 10e Arrondissement

PAR LE DÉPÔTÉ
Publié tous les jours, sauf le dimanche
à Paris et dans les départements
et dans les colonies et pays limitrophes
PAR M. LAHRANDE, GÉOY & Co
2, place de la Bourse

LE FIGARO

— L'année par semaine, l'année par trimestre, ou par semestre, au prix de la souscription, le tout en avance
et sans aucune réclamation. — (Souscriptions)

SOMMAIRE

Pages 1, 2, 3, 4.

Le monde — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.

Page 4, 5, 6, 7.

Le monde — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.
Le monde est à la fin — F. V. MARCET.

Le Futurisme

1. Nous voulons abattre l'ancien monde...
2. Les débris de ce monde...
3. Nous voulons que la peinture...
4. Nous voulons que la sculpture...
5. Nous voulons que la littérature...
6. Nous voulons que la musique...
7. Nous voulons que la danse...
8. Nous voulons que le théâtre...
9. Nous voulons que le sport...
10. Nous voulons que la science...

ont leur seule en dehors...
1. Nous voulons abattre l'ancien monde...
2. Les débris de ce monde...

Manifeste du Futurisme

1. Nous voulons abattre l'ancien monde...
2. Les débris de ce monde...
3. Nous voulons que la peinture...
4. Nous voulons que la sculpture...
5. Nous voulons que la littérature...
6. Nous voulons que la musique...
7. Nous voulons que la danse...
8. Nous voulons que le théâtre...
9. Nous voulons que le sport...
10. Nous voulons que la science...

pour accomplir notre tâche...
1. Nous voulons abattre l'ancien monde...
2. Les débris de ce monde...
3. Nous voulons que la peinture...
4. Nous voulons que la sculpture...
5. Nous voulons que la littérature...
6. Nous voulons que la musique...
7. Nous voulons que la danse...
8. Nous voulons que le théâtre...
9. Nous voulons que le sport...
10. Nous voulons que la science...

et par conséquent...
1. Nous voulons abattre l'ancien monde...
2. Les débris de ce monde...
3. Nous voulons que la peinture...
4. Nous voulons que la sculpture...
5. Nous voulons que la littérature...
6. Nous voulons que la musique...
7. Nous voulons que la danse...
8. Nous voulons que le théâtre...
9. Nous voulons que le sport...
10. Nous voulons que la science...

Le monde...
Le monde est à la fin...
Le monde est à la fin...
Le monde est à la fin...

Manifest futurismu (1909)

FILIPPO TOMMASO MARINETTI

(1876 – 1944)

- *Král Žrout* (1905)
- *Elektrické loutky* (1908)
 - tyto hry uvedeny v divadelní laboratoři „Art et action“ (Paříž)
- *Kniha syntetických futuristických divadel* (1915, teoretický spis)

MARINETTIHO FUTURISTICKÉ MANIFESTY:

- *Manifest futurismu* (1909, viz výše)
- *Manifest futuristických dramatiků* (1911)
 - vláda stroje na jevišti („deus ex machina“), krása stroje a jeho hravost (mechanické balety, strojové tance)
- *Varieté* (1913)
 - zrod elektrifikovaného varieté (bez konvencí a svazujících tradic), filmové projekce, akce s diváky...
- *Futuristické divadlo syntézy* (1915)
- *Syntetické divadlo futurismu* (1919)
- *Divadlo překvapení* (1922)
- *Totální divadlo pro davy* (1933)
- futuristická divadla v Římě:
 - Barevné divadlo, Divadlo jedenácti (zal. 1924: L. Pirandello)

Giacomo Balla

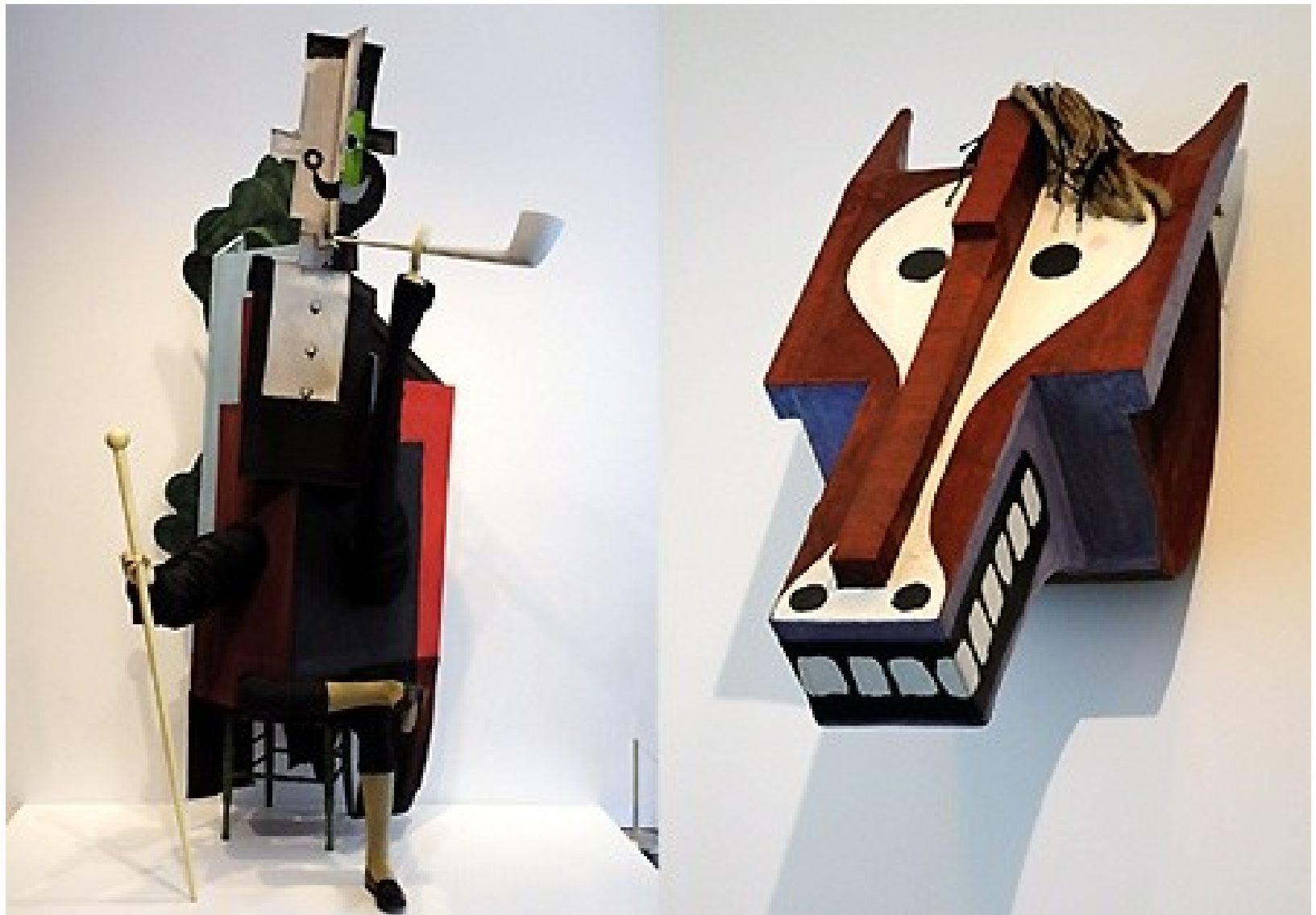
Umberto Boccioni

KUBISMUS

- proměna scénografie
- manifest Guillaumea Apollinaira *Futuristická antitradice* (1914): požadavek o obrodu poezie
 - na základě inspirace díly kubistických malířů
- **Pablo Picasso**
 - výprava k baletu *Merkur* (1924) a *Přehlídka* (1917)
- **Georges Braque**
 - balet *Zmatek* (1924)
- depersonalizace tanečníků
 - trhavé, mechanické pohyby
- kubofuturismus (syntéza obou směrů)

Pablo Picasso: kostýmy k baletu *Přehlídka*
(libreto Jean Cocteau)

LITERATURA:

- Deák, František – *Symbolistické divadlo*. (Bratislava, 1996)
- Hyvnar, Jan – *Francouzská divadelní moderna*. (Praha, 1996)
- Pötner, Paul – *Experimentální divadlo*. (Praha, 1965)
- Tille, Václav – *Maurice Maeterlinck* (Praha, 1910)